

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 1010 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
С.С. Исмаилов	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Kursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish	49
Idirisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Мамлакатimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Xakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyorov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyoro Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилюла Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati.....	206
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства	214
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati	220
Madaminova Sanobar Askarovna	
Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari.....	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili.....	230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	234
Uzakova Umida Ruziyevna	
O'zbekistonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlarini.....	241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li	
Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar	247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich	

Kichik sanoat zonalari korxona va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv	251
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari	255
N.N.Zikrillayev	
Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari	263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth	268
Almosova Shahnoza Sobirovna	
Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish	273
Israilov Rustam Ibragimovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
D.D. Suvanova	
Оптимизация маркетинговой деятельности вузов узбекистана для привлечения абитуриентов	283
Шамшиева Наргизахон Носирхужа кизи	
Davlat budjetidan aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	290
Xannarov Komiljon Karimovich	
Tijorat banklarida transformatsiyalashuv jarayonlarining tahlili	296
Yoqubov Murodjon Valibekovich	
Роль инновационных инфраструктур в обеспечении конкурентоспособности промышленных предприятий	302
Каримов Хожакбар Махамаджон угли	
O'zbekiston qishloq xo'jaligida Osiyocha ishlab chiqarish usuliga asos solinishi	306
Abdulla Abduqodirov	
Kichik biznes korxonalari ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilish yo'llari	312
Nasrullayev Feruz Furqatovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy adolat – barqaror rivojlanish kafolati	318
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
“Istiqlol” memhonxonasi reklama faoliyati tahlili	322
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda asosiy belgilovchi omillar	328
Xaydarov Xurshidbek Latipjonovich	
Enhancing Industrial Efficiency through Integrative Sustainability Approaches	334
Kholmukhamedova Feruza	
Современные способы получения нефтяных битумов	338
Юлдашев Норбек Худайназарович, Махмудов Мухтор Жамолович, Комолов Руслан Илхомбекович	
O'zbekistonda agrobiznes orqali hududlarni rivojlantirish masalalari	342
Islomov Jamshed Davronovich	
Зарубежный опыт трансформации железнодорожной транспортной системы	347
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat xususiy sherikligini tashkil etishning mintaqaviy xususiyatlari	351
Qurbanov Jumanazar Omonovich	
Savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish hamda hisob siyosatini shakllantirish	354
Uzakov Utkir Abdusattarovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	357
Gulbayeva Feruza Islamovna	

Ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish	364
Ortiqov Xamroqul Abdumajidovich, Boliyev Bahromjon Rustam o'g'li	
Mamlakatimizda turizm sohasini istiqbolda rivojlantirishga ta'sir etuvchi ekzogen omillar tahlili	369
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining masofaviy va boshqa xizmatlar bozorida raqobatni rivojlantirish masalalari.....	378
Ortiqov Oybek Abdullayevich	
Transport infratuzilmasining xususiyatlari.....	390
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi	
Asosiy vositalarni xalqaro standartlar asosida hisobga olish tartibi	394
Shermamatov Sirojiddin Xaydarovich	
Logistika jarayonlarida raqamli yechimlar.....	399
Yarashova Vasila Kamalovna, Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
To'g'ridan to'g'ri sug'urta qilish operatsiyalari bo'yicha daromadlarning hisobini takomillashtirish.....	403
Abdusaidov S.J.	
Venchur kapitali: kelib chiqish tarixi va ilg'or horijiy tajribalar.....	409
Do'stov Firuz Ilxomovich	
Анализ статистического исследования рынка паломнического туризма в республике узбекистан	414
Мустаева Шохида Саъдуллаевна	
Структурно-функциональный анализ гастрономического туризма в республике узбекистан	420
Салиева Екатерина Сергеевна	
Вопросы привлечения внешнего финансирования металлургических предприятий в узбекистане.....	427
Татьяна Будей	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishning afzalliklari	431
Khusanov Nodirbek Djumanazarovich	
Innovatsion g'oyalar va yangi ilmiy ishlanmalar asosida innovatsion mahsulotlar yaratishning boshqaruv tizimi samaradorligini oshirish yo'llari.....	437
Daliyev Xusan Xojakbarovich	
Macroeconomic factors in the development of the banking performance	442
Mamadiyorova Madina Nuriddin kizi, Dr.Susanti Kurniawati, X.S.Umarov	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	449
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	
Ecological sustainability and trade: economic and environmental implications of uzbekistan's accession to the WTO	453
Mironshokh Sattarov, Denny Andriana, Sirojiddin Yangiboyev	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishni o'ziga xos tendensiyalari.....	458
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishning ilmiy – nazariy asoslari.....	468
Davletov Po'lat Torabayevich	
Ekoshahar tashkil etishda "yashil" belbog' hamda "yashil" makonning o'rni	476
Karimova Muqaddas Zabixullayevna	
Необходимость изучения механизма управления социально-трудовыми отношениями при переходе республики узбекистан на "зеленую" экономику.....	479
Раматов Зафарбек Жуманиязович	

Klasterlarning rivojlanish tarixi, ularning o'ziga xos xususiyatlari va raqobatbardoshlikdagi o'rni.....	482
Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li	
Soliqlarni raqamlashtirish: QQS ning muammo va istiqbollari	486
Abdulxayeva Shahnoza Muhammadiyevna	
Dehqon va tomorqa xo'jaliklarida sug'oriladigan yerlarning unumdorligini oshirish yo'llari.....	492
Xo'jageldiev Chorshanbi Pardayevich	
Topical issues of analytical support for financial resources management of business entities in modern conditions	498
Jiyanova Nargiza Esanboyevna	
Исследование цифровой валюты центрального банка как новой формы денег	506
Якубова Шамшинур Шуҳратовна	
Структуризация прибыли предприятия, факторы формирования и выявление резервов её повышения.....	513
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Xorijiy mamlakatlarda oilaviy migratsiya masalalari.....	517
Kadirova Zulayho Abduhalimovna, Gaziyeva Sulxiya Saidmashrafvna	
Ta'limda innovatsion tadbirkorlikning tarixiy rivojlanishini asosiy bosqichlari.....	522
Madaminova Xusnidaxon Shuxratovna	
Integratsiya jarayonida bog'dorchilikda klasterlarni barpo qilishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar va tarkibiy o'zgarishlarga ta'siri	526
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Banklarning moliyaviy xavfsizligi va uning iqtisodiy xavfsizlikka ta'siri.....	532
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Qishloq xo'jaligida pillachilik biznesini rivojlantirish istiqbollarini belgilash jarayonini ekonometrik modellashirish.....	535
Turgunov Odilbek Maripovich	
Zamonaviy pul-kredit siyosatining iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi rolini baholash.....	542
Mamanazarov Abdusamat Abdusaitovich	
The unique characteristics of governance systems in various countries: a comparative analysis.....	549
Bozorboev Otamurod Nurmuxammad ugli, Denny Andriana, Usmanov Bunyod	
GREEN ECONOMY AND GREEN CHEMISTRY: principles, priorities, advantages and it's impact to the future.....	553
Fozilova Firangiza Komilovna, Zokirova Ferangiz Zafarovna	
Kichik biznesda yoshlar tadbirkorligini shakllantirish va rivojlantirishning mohiyati va ahamiyati.....	557
Karimova Mavjuda Boxodirovna	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	562
Zaynutdinov Bunyodjon Odiljon o'g'li	
Temir yo'l transportida yuk tashish samaradorligining iqtisodiy negizi tushunchasi va xususiyati.....	568
Shukurova Sultana Said Sultanovna	
Tashqi savdo va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi o'zaro aloqalarining hozirgi holati va tendensiyasi.....	572
Hayitova Nigora Ilxomovna	
Mamlakat tashqi qarzini boshqarishning samarali yo'llari	576
Choriyev Fazliddin Ishkuvatovich	
A comparative analysis of investment risk management in the non-profit sector	583
Rakhimov Shoxrux Abduqaxxor O'g'li, Muhamad Arief Ramdhany	
Роль налога на доходы физических лиц в формировании бюджета узбекистана.....	587
Наврозова Фароғатхон	

Принцип работы электронных денег в форме электронных кошельков в банковском секторе	592
Ширинова Шохсанам Собир кизи	
Дальнейшее повышение эффективности деятельности постов удаленного электронного декларирования путем преобразования их структуры и алгоритма взаимодействия	598
Бахидова Феруза Алимовна	
Ishbilarmonlik muhitining mohiyati hamda uni baholashning zamonaviy usullari	603
Majidov Faxriddin Abdurazzok o'g'li	
Davlat moliyaviy siyosatining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	609
Jabborova Dilafruz Sodiq qizi	
Mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishida kichik biznes subyektlari faoliyatining ahamiyati	614
Ismoilov Narimonjon No'monjon o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	619
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
Telekommunikatsiya sanoatining rivojlanish tendensiyalari	625
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
O'zbekistonda xizmatlar sohasi va uning amaldagi holati tahlili	631
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning atrof-muhitni yaxshilash va iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashish munosabatlari tahlili	637
Raximova Mohinur Dilshod qizi	
OTMlarining ta'lim faoliyatini boshqarish jarayonida qo'llaniladigan innovatsion shakl va metodlar	645
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsiya loyihalari samaradorligini baholashda moliyaviy modellashtirishning muhim jihatlari	651
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich, Zokirova Feruza Farxod qizi	
Internal factors influencing the competitiveness of the textile industry	657
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Mamlakatimiz tijorat banklari aktivlari samaradorligini baholash dolzarbligi	662
Xolmuradov Musurmon Avlaqulovich, Baltabaev Maxmud Toshpo'latovich	
Xalqaro bozordagi eng katta birlashish va sotib olish (m&a) opertsiyalari bo'yicha tahlili	667
Ahamdjonov Abdulloh Ahadjon o'g'li	
The impact of markets for innovative banking products on the economy	675
Abdurakhimova Dilara Karimovna	
Increasing the effectiveness of using marketing tools in public transport	686
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, G'iyosidinov Boburbek Baxtiyor o'g'li, Wang Cheng	
E-commerce strategies for global market expansion	694
Allanazarova Dilnoza, Gulnora Abdurakhmanova, Vanessa Gaffar	
Chinese commercial banks experience in asset diversification	704
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Issues of greening the economy in ensuring sustainable economic growth	708
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
“Риск-ориентированный надзор в банковском секторе узбекистана: актуальные практики и вызовы”	712
Суюнов Жасур Бозорович	
Рейтинг устойчивости субъектов предпринимательства: некоторые теоретические и практические аспекты	715
Исроилов Баходир Ибрагимович, Ibragimov Boburshoh Boxodir ugli	

Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish amaliyotini takomillashtirish yo'llari.....	718
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
O'zbekistonda moliyaviy razvedka xizmati faoliyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	725
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li, G'aniyev Samariddin Murodullo o'g'li	
Передовые методы сбора данных для точных маркетинговых исследований	730
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Budjet tashkilotlarida ichki auditni tashkil etish va uning uslubiyotini takomillashtirish.....	733
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Djalilova Malika Shuxratovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda logistikaning nazariy va uslubiy asoslari.....	740
Mirzanova Nozima Maratovna	
Tijorat banklarining transformatsiyalash jarayonlarini masofaviy bank xizmat turlari orqali rivojlantirish	744
Farmanova O'g'iloy Aliqul qizi	
Budjet daromadlarini shakllantirishning xorij tajribasi	748
Saipnazarov Shaylavbek Aktamovich	
Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar – o'zbekistonni yanada rivojlantirish strategiyasining tarbiyaviy omili.....	753
Gulxayo Samandarova Abdulkarim qizi	
Potential of vineyard tourism in Cappadocia region	761
Xashimova Shaxnoza Shuxrat qizi	
Aloqa xizmatlarini ko'rsatishning bugungi muammo va yechimlari.....	767
Shirinova Gulnoza Xudoyor qizi	
Mamlakatlarga xos xatarlarni baholash metodologiyalari tahlili	771
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Tijorat banklarida faktoring operatsiyalariga ta'sir qiluvchi omillarning empirik tahlili	779
Usmonov Farrux Farxodovich	
A Comprehensive Analysis between Entrepreneurship and Unemployment in Uzbekistan.....	787
Shomurodov Tokhir Boymurod ugli, Rakhmonov Bekzod Sharibjon ugli, Kuziyeva Gulnoza Rashidovna	
English language competency as a catalyst for promoting sustainable development education in economics programs	792
Askarova Feruza Abdullaevna	
O'zbekiston misolida inson kapitali va tadqiqotlar boshqaruvini tadqiq qilish.....	798
Abdullayev Baxodir	
The role of insurance enterprises in securing global maritime trade.....	804
Sohibjamol Abirkulova	
Fond bozori orqali investitsiya faoliyatini moliyalashtirish yo'llari.....	809
Haydarov O'ral Axmadovich	
Bozor bahosi usullari asosida loyiha tannarxining bir qismi sifatida mehnat xarajatlarini hisoblashning iqtisodiy modeli.....	815
Suvonov Bekniyoz Baxtiyor o'g'li	
Анализ теоретического основы государственного внутреннего финансового аудита Республики Узбекистан.....	821
А.Нурниязов, Б. И. Исроилов	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaning ahamiyati.....	829
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li, Shomurodov Tohir Boymurod o'g'li, Botirova Hulkan Olimjonovna	
Innovatsion biznesni rivojlantirishning nazariy jihatlari.....	836
M.E.Ostanova	
O'zbekiston respublikasi davlat budjeti daromadlarini o'rta muddatli prognozlash.....	841
Fayzullayev Doston Mahmud o'g'li	

Conceptual Foundations of Applying Public-Private Partnership Mechanisms in the Tourism Sector	847
Saidov Utkir Uralboyevich	
Tijorat banklarining likvidligini ta'minlashda xorij tajribasi.....	852
Sattorova Nasiba G'anijon qizi	
Sanoat tarmog'ini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini statistik baholash.....	856
To'rayeva Zilola Turg'unovna	
Tadbirkorlik faoliyatida mijozlar bilan barqaror aloqalarni o'rnatishda CRM strategiyalarining roli.....	860
Xalilova Nafisa Komilovna	
Ways to improve the efficiency of banking services in our country	863
Muminova Masuda Bakhtiyorovna	
Agrar sohada investitsion loyihalarni tutgan o'rni va o'ziga xos jihatlari.....	867
Utanov Bunyod Kuvandikovich	
Анализ тенденций развития инновационной деятельности свободных экономических зон узбекистана.....	872
Ачилова Ширин Шавкат кизи	
Korxonani boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari	880
Nazarov Sherzod Abdusattor o'g'li	
Роль акционерных обществ в национальной экономике: анализ вклада крупных акционерных обществ в валовой внутренний продукт Узбекистана, их роль в создании рабочих мест и осуществлении инновационной деятельности	884
Халекеева Зоя Пирниязовна, Эшов Алишер Ахтамович	
Investitsiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini shakllantirishning mohiyati va nazariy asoslari	888
Ashurov Azizbek Asqaraliyevich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarining ahamiyati	892
Xakimova Gulzora Jamshidovna	
Xorijiy mamlakatlar miqyosida elektron xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari va ularning ko'rsatkichlari.....	896
Xudoyorova Mehrangiz	
Iqtisodiy o'sish samaradorligini ta'minlashda tabiiy va moliyaviy resurslardan unumli foydalanish masalalari.....	901
Xomidova Kamola G'olib qizi	
"Silk road stations" turizm rastalarini tashkil etish loyihasini amalga oshirishning tashkiliy-iqtisodiy yo'nalishlari	907
Suxrob Ramazonovich Bobokalonov	
Investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda fond bozorining rolini oshirish mexanizmlari.....	916
Kamilova Iroda Xusnitdinovna	
Transport xizmatlari bozorini shakllantirish va rivojlantirishning respublikamizdagi ahamiyati.....	921
Muxtorova Indirabonu Yasharbek qizi	
Banklarda kredit operatsiyalari hisobi va tahlilini takomillashtirish yo'llari.....	927
G'olib Tashmanov, Hilolaoy Egamberdiyeva	
Innovatsion iqtisodiyotda telemeditsina xizmatlarini tashkil etishning zamonaviy shakllari.....	933
S.M. Raximova	
Marketing tadqiqotlarining iqtisodiy mazmuni, turlari va bozorni segmentlarga ajratish masalalari.....	937
Valiyeva Aziza	
G'allachilik klasterlarini shakllantirishning zarurati, bosqichlari va faoliyatining xususiyatlari.....	942
Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	

Boshqaruv hisobi tizimida budjetlashtirishning nazariy-metodologik jihatlarlari	949
Urmanova Umida Xakimdjanoyna	
Пути обеспечения инвестиционной привлекательности коммерческих банков узбекистана на основе зарубежного опыта	954
Тилеумуратов Азамат Азатович	
Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	959
Ozatbekov Yusupxon Farhod o'g'li	
Mamlakatimizning eksport imkoniyatlari va muammolari.....	964
Ansabxon ZAKIROV	
Цифровизация и прогнозные параметры экспортного потенциала субъектов малого бизнеса	967
Мирзахаликов Бобир Бахтиёрович	
Зелёный энергопереход как фактор устойчивого развития энергетики Узбекистана.....	971
Юсупов Ёкуб Рустамович	
Модели и тенденции развития формирующихся финансовых рынков	978
Кадилова Хадича Тураевна	
Yashil iqtisodiyot xususiyatlari va rivojlanish omillari.....	983
Israilova Shoirat Turg'unovna	
Davlat moliyaviy nazorati organlarining samaradorligini oshirish yo'nalishlari.....	987
Zuparov Abzaljon Batirjonovich	
Методика расчета устойчивого развития предприятий тэк на основе сводных интегральных индексов.....	991
Г.Ж. Аллаева	
Chet mamlakatlar pensiya tizimining o'ziga xos xususiyatlari.....	995
Tursunov Zohidxo'ja Orifovich	
Davlat fiskal va monetar siyosatining vujudga kelishi.....	1002
Xudaybergenova Nigora Turgunboyevna	
Aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda banklarning rolini oshirish	1005
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	

TRANSPORT XIZMATLARI BOZORINI SHAKILLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISHNING RESPUBLIKAMIZDAGI AHAMIYATI

Muxtorova Indirabonu Yasharbek qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
“Biznes boshqaruv” kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada respublikamizda transport sohasida xizmatlarining ahamiyati, zamonaviy transport-logistika xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari ko'rib chiqiladi. Zamonaviy transport infratuzilmasini rivojlantirish, respublikamizda transport-logistika xizmatlarini tashkil etish strategiyasini takomillashtirish yo'llari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Transport, logistika, marshrut, transport vositalari, transport xizmatlarini ko'rsatuvchi tashkilotlar, xizmatlar sohasi.

Abstract: This article considers the importance of services in the field of transport in our republic, the specific characteristics of modern transport and logistics services. Ways of developing modern transport infrastructure, improving the strategy of organization of transport-logistics services in our republic are highlighted.

Key words: Transport, logistics, route, means of transport, organizations providing transport services, service sector.

Аннотация: В данной статье рассмотрено значение услуг в сфере транспорта в нашей республике, особенности современных транспортно-логистических услуг. Освещены пути развития современной транспортной инфраструктуры, совершенствования стратегии организации транспортно-логистических услуг в нашей республике.

Ключевые слова: Транспорт, логистика, маршрут, транспортные средства, организации, предоставляющие транспортные услуги, сфера услуг.

KIRISH

Xizmat ko'rsatish sohasi, shuningdek, uchinchi darajali sektor sifatida ham tanilgan, ta'lim, sog'liqni saqlash, transport, chakana savdo, turizm va moliya kabi nomoddiy tovarlar va xizmatlarni taqdim etuvchi iqtisodiyotning bir qismidir.

Transport sohasi jahon iqtisodiyoti va umuman hayot rivojlanishining eng muhim tarkibiy qismidir, chunki transport jahon iqtisodiyotining strategik muhim tarmog'idan biri hisoblanadi. Iqtisodiyotning barcha tarmoqlari o'rtasidagi o'zaro ta'sir jarayonlarining tezlashishi transport sohasini doimiy takomillashtirishga undaydi. Transport sohasining talab darajada xizmat ko'rsatishi va xalqaro savdo jarayonlarini tavsiflovchi tarkibiy o'zgarishlar jahon transport sohasidagi evolyusion rivojlanish lardan biri deb aytish bo'ladi.

Iqtisodiy rivojlanishning hozirgi bosqichi transport xizmatlari sohasi globalla-shuvning asosiy omillaridan biridir, ham xalqaro, savdo va transmilliy kompaniyalar. Xalqaro va ichki bozorlarning rivojlanishi har doim tovar va resurslarning erkin harakati bilan birga kelgan. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi besh yil ichida xalqaro transport bozori 2,2 trln. (Jahon YalMning 6,8%)¹

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Transport xizmatlari sohasi infratuzilmasini samarali boshqarish, uning mazmuni va iqtisodiyotning boshqa sohalariga ta'sirini o'rgangan bir qator olimlar transport sohasi infratuzilmasini boshqarish bo'yicha turli hil fikrlarni bildirganlar.

B.K.Raximzoda bozor iqtisodiyoti sharoitida xizmatlar bozorini bir necha guruhlariga ajratib o'rgangan:

bular:

- kommunal-maishiy xizmat bozori;
- inson sog'ligini saqlash va tiklash xizmati bozori;

¹ “ЭКОЛЕНД”<https://ecln.ru/news/novosti-rynka/logistika-2020-2024-obshchie-tendentsii-i-situatsiya-v-mire>.

- madaniy-ma'rifiy xizmat bozori;
- boshqarish, tartibga solish va ayirbosh-lash xizmati bozori

Polikarpova Y.N.o'z ilmiy tadqiqotlarida transport xizmatlari sanoatining o'ziga xos xususiyatlari, axborotni yig'ish va qayta ishlash metodologiyasi hamda muammolarini ochib bergan.

Bundan tashqari, ushbu tadqiqotlarda marketing jarayonlarini boshqarish, ehtiyojlarni shakllantirish va ularni bashorat qilish ham yoritib o'tilgan.

Irisbekov M.N o'z tadqiqotlarida marketing tamoyillari asosida transport xizmatlari bozorini optimallashtirish masalalariga e'tibor qaratgan hamda transport xizmatlariga quyidagicha ta'rif beradi: "Xizmat ko'rsatish sohasining an'anaviy tarkibiy qismlaridan biri – "transport xizmatlari" iqtisodiy kategoriya bo'lib, u o'z tarkibiga barcha turdagi yuk va yo'lovchilar tashuvini va bu jarayonga mu-vofiq keluvchi yoki yordam beruvchi operatsiyalarni qamrab oladi"

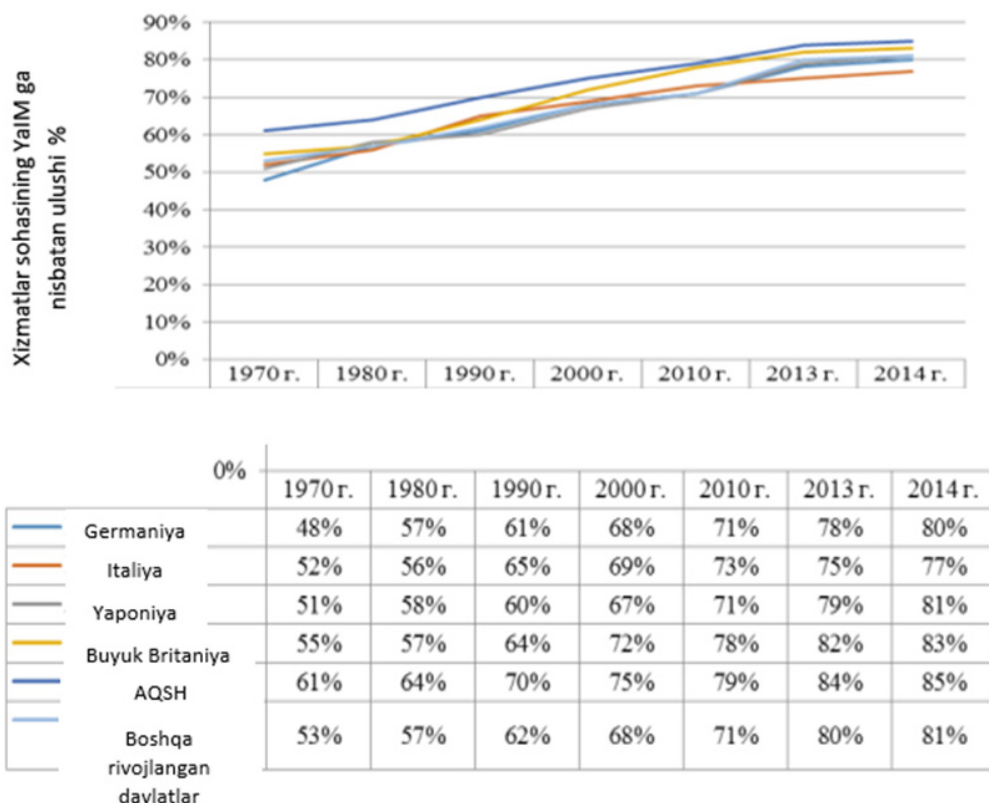
Ivanova M.B o'z izlanishlarida transport xizmatlari bozorini baholashning ekspert va statistik usullarini tahlil qilib, bozor hajmini prognozlash va o'lchash usullarini ishlab chiqqan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarning mavzuga doir yondashuv va qarashlarini tadqiq etish hamda ularga nisbatan mualliflik munosabatini bildirish asosida mazkur maqola shakllantirildi. Transportda xizmat ko'rsatish sohasidagi ulkan salohiyat uni barqaror iqtisodiy o'sishning ishonchli manbaiga aylantirishga va iqtisodiy o'sishning tashqi iqtisodiy kon'yunkturaga bog'liqligini pasaytirishga qodirdir.

TAHLIL VA NATIJALAR

Xizmat ko'rsatish sohasi rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda bandlik, daromad va innovatsiyalarning asosiy manbai hisoblanadi. Xizmatlar sohasi ko'plab rivojlangan davlatlarning milliy iqtisodiyotining asosiy tarmoqlardan biri bo'lib kelmoqda. Mamlakatlar yalpi ichki mahsulotida xizmatlar sohasining ulushi yil sayin oshib bormoqda. (1-jadval)

1-rasm. Rivojlangan mamlakatlarning yalpi ichki mahsulotida xizmat ko'rsatish sohasi ulushi (1970–2014-yillar dinamikasi)²

2 Muallif: IMF DATA/Xalqaro valyuta fondi. [URL]. - <http://www.imf.org/en/data> (2015-yil 29-noyabrda foydalanish mumkin); Jahon bankining ochiq ma'lumotlari: butun dunyo mamlakatlaridagi rivojlanish haqidagi ma'lumotlarga bepul va ochiq kirish // Jahon banki. [URL].

1-rasmdagi ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, so'nggi yillarda rivojlangan mamlakatlar iqtisodiyotida xizmat ko'rsatish sohasining ulushi o'rtacha 80% dan ortiqni tashkil etgani uning zamonaviy iqtisodiyotdagi ahamiyatining yorqin dalili hisoblanadi.

Xizmat ko'rsatish sohasini, ayniqsa, ushbu tarmoqning zamonaviy segmentlarini mutanosib rivojlantirish, mamlakatda raqobatbardosh va rivojlangan sanoat tarmog'iga ega bo'lgan taqdirda ham milliy iqtisodiyotlarning barqaror rivojlanishiga erishishning zaruriy omili hisoblanadi.

Tadqiqotchilar jahon iqtisodiyoti tarkibida xizmat ko'rsatish sohasining o'sib borayotgan ahamiyatini belgilab bergan quyidagi omillarni aniqladilar³:

- davlat siyosati va davlat tomonidan tartibga solish;
- tadbirkorlik sohasidagi tendentsiyalar;
- axborot texnologiyalarini rivojlantirish;
- baynalmilallashtirish va boshqalar.

Zamonaviy iqtisodiyotda xizmat ko'rsatish sohasining ortib borayotgan ahamiyati unga ilmiy va amaliy qiziqishning ortishiga olib keldi, bu xizmat ko'rsatish sohasini boshqarishga bag'ishlangan turli darajadagi tadqiqotlar va ko'plab nashrlarning paydo bo'lishida o'z aksini topdi.

Xizmat ko'rsatish sohasi va uning tarkibiy qismlarining mazmunini batafsilroq tushunish "xizmat" asosiy atamasini tushuntirish orqali mumkin.

Xizmat ko'rsatish sohasining asosiy ta'riflarini tahlil qilish va aniqlashtirishda tadqiqotchilar tomonidan qo'llaniladigan yondashuvlar ular oldida turgan vazifalar bilan belgilandi, shuning uchun tadqiqot davomida iqtisodiy, huquqiy, funksional, vaziyatli va boshqa yondashuvlar tanlandi.

Shunday qilib, J.-B. Say xizmatlar almashinuvi nafaqat odamlar o'rtasida, balki odamlar va tashqi dunyo o'rtasida ham sodir bo'lishiga ishonib, "xizmat" tushunchasiga kengaytirilgan talqin berdi.⁴

Fransuz iqtisodchisi K.F. Bastiat, xizmatlar - bu faoliyat almashinuvi yoki shaxslardan birini ma'lum bir harakat yo'nalishidan ozod qilish jarayonida kimdir tomonidan qilingan sa'y-harakatlardir⁵.

"Xizmatlar" tushunchasining iqtisodiy mazmuni marketing konsepsiyasi doirasida yaxshi rivojlangan. Shunday qilib, amerikalik tadqiqotchi F.Kotler xizmatlarni bir tomon boshqasiga taklif qilishi mumkin bo'lgan har qanday faoliyat yoki imtiyozlar deb atagan, ular nomoddiylik, saqlashning mumkin emasligi va xizmat ko'rsatuvchi shaxsdan chetlatishning mumkin emasligi bilan tavsiflanadi.⁶ Ushbu yondashuvning afzalligi xizmatlarning asosiy xususiyatlarini aniqlashdir: ularning nomoddiylik, to'xtatilmasligi, ishlab chiqarishning uzluksizligi va xizmatlar iste'moli.

D. Kouellning fikricha, xizmatlar o'ziga xos mahsulot turidir. Biroq, shubhasiz, bu ta'rifni butun xizmat ko'rsatish sohasiga qo'llash mumkin emas, chunki, masalan, aholiga bepul ko'rsatiladigan ijtimoiy xizmatlarni, qoida tariqasida, egalik qilish iqtisodiy ayirboshlashni o'z ichiga olgan mahsulot deb hisoblash mumkin emas. Boshqa mualliflar ham xuddi shunday yo'l tutadilar. Masalan, R. Maleri xizmatlarni marketing maqsadlarida ishlab chiqarilgan nomoddiy aktivlar deb ataydi.⁷

Xizmatlarning kengroq talqini K.Gronroos tomonidan taqdim etilgan bo'lib, u ularni zarur hollarda xaridor va xizmat ko'rsatuvchi xodimlar, jismoniy resurslar, shuningdek, xizmat ko'rsatuvchi sifatida korxona tizimlari o'rtasida sodir bo'ladigan bir qancha nomoddiy harakatlardan iborat jarayon deb ataydi. . Bu jarayonning maqsadi xaridorning muammolarini hal qilishdir⁸.

Boshqa bir xorijiy klassik G. Assel xizmatlarni iste'molchilar tomonidan sotib olinadigan va mulk bilan bog'liq bo'lgan nomoddiy tovarlar deb ataydi.⁹ K. Lavlok xizmatlar - bu xizmatni oluvchiga yoki xizmatni oluvchiga qaratilgan moddiy va nomoddiy harakatlar natijasida ma'lum bir vaqtda va ma'lum bir joyda iste'molchilarga qiymat yaratiladigan va ma'lum imtiyozlar taqdim etiladigan iqtisodiy faoliyat turi deb hisoblaydi.¹⁰

E. G. Reshetnikova xizmatlarni "muayyan mehnat faoliyati bilan bog'liq iqtisodiy munosabatlar shakli, bu jarayonda ma'lum foydalanish qiymati yaratiladi" deb ataydi. Boshqa tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, xizmat – bu "... natijasi sezilarli sifat o'zgarishlarisiz uni olish ob'ekti yoki predmetidan ajralmas bo'lgan harakatlar, bajarish va harakatlar majmui" deb hisoblaydi.

3 Qarang: Lovlok K. Xizmatlar marketingi: xodimlar, texnologiyalar, strategiyalar. - M., Sankt-Peterburg, Kiev: Uilyams, 2005 yil.

4 Бурменко Т.Д. Сфера услуг: экономика: учеб.пособие/Т.Д. Бурменко, Н.Н. Даниленко, Т.А. Туренко; под ред. Т.Д. Бурменко. - М.: КНОРУС, 2007. - 328 с

5 Бастиа Ф. Экономические гармонии. Избранное / Пер. с франц. М.: Эксмо, 2007. 1200 с

6 Котлер Ф. Основы маркетинга/Ф. Котлер, Г. Армстронг, Д. Сондерс, В. Вонг. - Издательство: Вильямс, 2007.

7 Судас Л.Г. Маркетинговые исследования в социальной сфере: учебник / Л.Г. Судас, М.В. Юрасова. - М.: ИНФАН, 2004. - 272 с.

8 Gronroos C. Service Management and Marketing: A Customer Relationship Management Approach /C. Gronroos. - 2nd ed. – West Sussex, England: John Wiley & Sons, 2000. p. 316

9 Попов Е.А. Концептуальная сущность услуг в информационно-сервисной экономике: монография / Е.А. Попов. - Самара: Изд-во Самар. гос. экон. ун-та, 2007., с. 11

10 Fayl: Mustafaqulov Sh.I va boshq. Iqtisodiy atamalarining izohli lug'ati. 2019

O'zbek iqtisodiy a'tamalar lug'atiga ko'ra "xizmat" – o'ziga xos tovar. Moddiy shakldagi tovarlardan farqli o'laroq, xizmatlarni jamg'arib borish va zaruriyat bilan sotish mumkin emas. Jahon iqtisodiy rivojlanishiga sezilarli darajada tasir ko'rsatadi. Xizmatlarning ko'p turlari kontraktlar asosida oldi-sotdi qilinadi. Bu ayniqsa, murakkab mashina-texnik mahsulotlar va kompleks korxonalar tomonidan ko'proq qo'llaniladi.

Shunday qilib, "xizmatlar" tushunchasining mazmunini tahlil qilish, tanlangan tadqiqot yo'nalishidagi asosiy tushunchalardan biri sifatida ularning mohiyatini tavsiflovchi quyidagi xususiyatlarini ajratib ko'rsatish imkonini beradi:

Xizmatlar nomoddiy xususiyatga ega. Biroq, xizmatning nomoddiylikiga qaramay, uni taqdim etish bilan bog'liq harakatlar sezilarli elementlarga ega bo'lish zarurati bilan bog'liq. Ushbu tushunchaga ko'ra, xizmatlarning aksariyati moddiy va nomoddiy komponentlarning birikmasidir.

Xizmatlar real vaqt rejimida taqdim etilgunga qadar mavjud bo'lib qolmaydi;

Xizmatlar individuallashtirishning yuqori darajasi va ko'pincha ta'minlashning tabaqalashtirilgan sifati bilan ajralib turadi.

Xizmatlarni ishlab chiqarish va iste'mol qilish bir-biridan ajralmas.

Xizmat ko'rsatuvchi ham, iste'molchi ham uning egasi emas va bo'lishi ham mumkin emas.

Turli xil xizmatlar to'plami xizmat ko'rsatish sohasini va ushbu xizmatlar ko'rsatiladigan iqtisodiy faoliyat turlarini tashkil qiladi. Ilmiy va amaliy sohalarida "xizmat ko'rsatish sohasi" tushunchasining yetarlicha keng qo'llanilishiga qaramay, adabiyotlarni tahlil qilish uni talqin qilishda hech qanday noaniqlik yo'q degan xulosaga kelishga imkon beradi. Tadqiqotchilar xizmat ko'rsatish sohasi mazmunini tushunishning ikkita yondashuvini aniqlaydilar.¹¹

Yondashuvga ko'ra, xizmat ko'rsatish sohalari sub'ekt munosabatlari va aloqalarining maxsus mexanizmlariga ega bo'lgan iqtisodiyotning bir qismi sifatida yoki aholining shaxsiy ehtiyojlari va ishlab chiqarish ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan iqtisodiy faoliyatning keng doirasi sifatida taqdim etiladi.¹²

Xizmat ko'rsatish sohasining mazmuni, birinchi navbatda, aholiga xizmatlar ko'rsatish zaruriyatiga asoslangan yondashuv. Masalan, ushbu yondashuvga xos bo'lgan talqinlardan biri xizmat ko'rsatish sohasini ijtimoiy ishlab chiqarish tizimidagi funktsional maqsadi keng guruhlariga xizmat ko'rsatish va ma'naviy manfaatlar bilan ta'minlashdan iborat bo'lgan tarmoqlar, kichik tarmoqlar va iqtisodiy faoliyat turlari majmui sifatida belgilaydi¹³.

Xizmat ko'rsatish sohasining mohiyati va mazmunini tushunish uning iqtisodiy faoliyatning ayrim turlarida turlicha namoyon bo'lishi – ya'ni tasniflash orqali ham mumkin. Xizmat ko'rsatish sohalari xalqaro va milliy darajada boshqaruv jarayonida qo'llanilishi mumkin bo'lgan turli xil iqtisodiy faoliyat turlarini qamrab oladi. Masalan, Jahon Savdo Tashkiloti (JST) tomonidan berilgan xizmat ko'rsatish sohasining eng mashhur tasniflaridan biriga ko'ra, quyidagi tarmoqlarga birlashtirilgan 183 dan ortiq turli xil xizmatlar kiradi:¹⁴

- biznes xizmatlari (shu jumladan professional);
- aloqa xizmatlari (shu jumladan pochta, telekommunikatsiya va audiovizual xizmatlar);
- qurilish va tegishli muhandislik xizmatlari;
- distribyuterlik xizmatlari (shu jumladan ulgurji va chakana savdo xizmatlari);
- ta'lim sohasidagi xizmatlar; - atrof-muhitni muhofaza qilish xizmatlari;
- moliyaviy xizmatlar (sug'urta, bank xizmatlari va qimmatli qog'ozlar bozori xizmatlari);
- sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minot sohasidagi xizmatlar;
- turizm va sayohat bilan bog'liq xizmatlar;
- dam olish, madaniy va sport tadbirlarini tashkil etish xizmatlari (audiovizual xizmatlardan tashqari);
- transport xizmatlari;
- ro'yxatga kiritilmagan boshqa xizmatlar (masalan, maishiy xizmatlar).

Jahon savdo tashkiloti hujjatlari bilan tasdiqlangan tasnifdan tashqari, xalqaro amaliyotda Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) tomonidan taklif etilgan xizmatlar tasnifi, iqtisodiy faoliyatning xalqaro standart sanoat tasnifi va boshqalar qo'llaniladi.

Shunday qilib, ushbu tadqiqotda xizmat ko'rsatish sohasi xalqaro va milliy iqtisodiyotning nomoddiy mahsulotlar ishlab chiqarishga asoslangan va uni ta'minlashdan ajralmas bo'lgan turli xil iqtisodiy faoliyat sohasini qamrab oladigan soha sifatida tushuniladi.

Har yili har xil turdagi xizmatlar soni kengayib bormoqda, mustaqil va u yoki bu turdagi iqtisodiy faoliyatning bir qismi sifatida yangi xizmatlar paydo bo'ladi. Har qanday iqtisodiyotning asosiy segmentlaridan biri transport xizmatlari sektoridir.

11 См.: Балаева О., Предводителя М. Сфера услуг в мировой экономике: тенденции развития//Мировая экономика и международные отношения. - 2007. - №3.

12 См.: Демидова Л. Сфера услуг в постиндустриальной экономике // Мировая экономика и международные отношения. - 1999. - №2

13 См.: Рутгайзер В.М., Корягина Т.И., Арбузова Т.И. и др. Сфера услуг. Новая концепция развития. - М.: Экономика, 1990

14 International Investment Instruments: A Compendium. Volume I. - New York and Geneva: United Nations, 1996. P. 285- 323.

“Transport” tushunchasi lotincha “transporto” dan kelib chiqqan bo‘lib, “men olib ketaman, o‘tkazaman, ko‘chiraman” degan ma‘noni anglatadi – Ushbu ta‘rifning etimologik ma‘nosi ko‘p jihatdan transport sohasining o‘ziga xosligi va maqsadini ko‘rsatadi - har qanday moddalar, ob‘ektlar va tirik narsalarning makondagi harakati. Transportni quyidagicha ta‘riflash mumkin¹⁵:

- ishlab chiqaruvchi kuchlarni hududiy tashkil etishda asosiy o‘rinni egallagan murakkab tarmoqlararo tizim;
- aloqa yo‘llari, transport vositalari va ularning normal ishlashini ta‘minlaydigan boshqa tuzilmalar va qurilmalar majmui;
- davlat infratuzilmasini qo‘llab-quvvatlashning eng muhim elementlaridan biri;
- odamlar, tovarlar, signallar va ma‘lumotlarni bir joydan ikkinchi joyga ko‘chirish vositalari va usullari majmui;
- bozor infratuzilmasining eng muhim tarkibiy qismi;
- mahsulot ishlab chiqarish va iste‘mol qilish o‘rtasidagi hududiy bo‘shliqlarni to‘ldirish usuli;
- xo‘jalik faoliyati, uning doirasida aholi ehtiyojlarini qondirish tizimi kuchaytiruvchi;
- iqtisodiyot samaradorligini oshirish usuli va katalizatori.

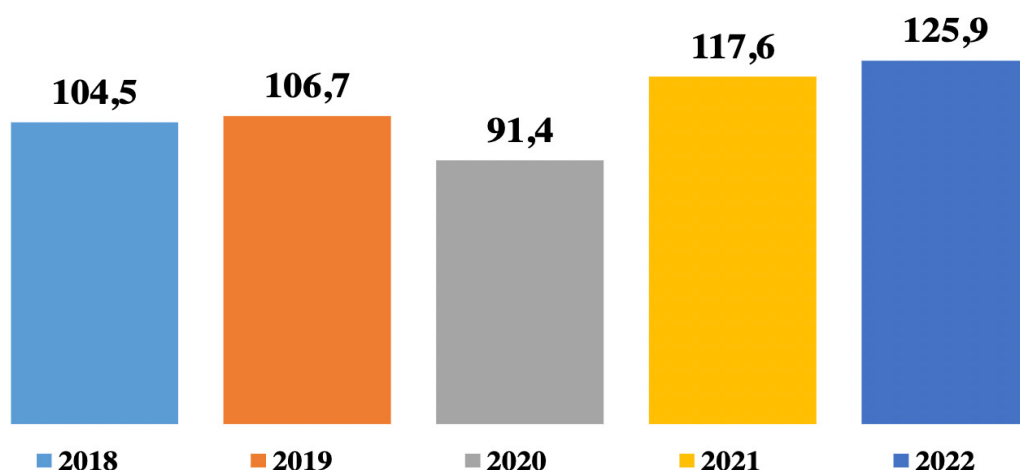
Ta‘kidlash joizki, bugungi kunda transport sohasining tarmoqqa mansubligi bo‘yicha konsensus mavjud emas - shunday qilib, ba‘zi mualliflar uni xizmat ko‘rsatish sohasiga bog‘laydilar, boshqalari uni sanoat ishlab chiqarishi, qishloq xo‘jaligi va xizmat ko‘rsatish sohasiga teng keladigan iqtisodiy faoliyatning alohida turi sifatida ko‘rib chiqishni taklif qiladilar.

Transportni iqtisodiy faoliyatning ma‘lum bir turiga tasniflashda asosiy “to‘siq” shundaki, u bir tomondan bozor infratuzilmasi elementi bo‘lib, tovarlarning “jismoniy” almashinuvini amalga oshiradi va aholiga xizmatlar ko‘rsatadi, boshqa tomondan, transport sektori bozor munosabatlarining elementi sifatida har qanday moddalar, ob‘ektlar va tirik ob‘ektlarni ko‘chirish orqali o‘z xizmatlarini sotadi.

Zamonaviy sharoitda bozorni tahlil qilish katta ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqotlar bozor kon‘yunkturasining rivojlanishini oldindan ko‘rish, birinchi navbatda talabning hajmini aniqlash va bozorga ta‘sir qilish choralarini ishlab chiqish va ularning ishlab chiqarish va marketing faoliyatidan maksimal samarani olish uchun zarurdir.

Transport xizmatlari (tovar va yo‘lovchilar harakati) bozorda mahsulot sifatida paydo bo‘ladi, agar ular (xizmatlar) sotib olish va sotish ob‘ekti bo‘lsa. Umumiy ma‘noda xizmat iste‘molchiga foyda keltiradigan harakatdir. Shu o‘rinda Amerikalik marketing bo‘yicha mutaxassis F.Kotlarning ta‘rifiga ko‘ra, xizmat bir tomon boshqasiga taklif qilishi mumkin bo‘lgan har qanday hodisadir.

Transport sohasidagi eng muhim islohotlardan biri transport xizmatlari bozorini erkinlashtirish, davlat monopoliyasini va cheklovlarni bosqichma-bosqich qisqartirib borish, xorijiy investorlarga qulay shartlarda davlat-xususiy sheriklik tamoyillari asosida yirik obyektlarni taqdim etish kabi yo‘nalishlarda katta hajmdagi ishlar amalga oshirilmoqda. Mamlakatimizda koronavirus pandemiyasi transport sohasiga salbiy ta‘sir ko‘rsatgan bo‘lsada, lekin Davlatimiz Rahbari o‘z vaqtida tegishli choralar ko‘rilganligi natijasida 2021-yilda transport xizmatlari hajmining o‘shishiga erishildi.

2-rasm. Respublikada transportda xizmat ko‘rsatish sohasi bo‘yicha ma‘lumot.

15 Логинава Н.А. Планирование на предприятии транспорта: Учебное пособие/Н.А. Логинава. – М.: НИЦ ИНФРА-М, 2014. – 320 с.; Минько Р.Н. Организация производства на транспорте: Учебное пособие/Р.Н. Минько - М.: Вузовский учебник, НИЦ ИНФРА-М, 2015. – 160 с.; Раздорожный А.А. Экономика отрасли (автомобильный транспорт): Учеб. пособие/А.А. Раздорожный. – М.: ИД РИОР, 2009. – 316 с.; Туревский И.С. Экономика отрасли (автомобильный транспорт): Учебник/И.С. Туревский. – М.: ИД ФОРУМ: ИНФРА-М, 2010. – 288 с.; Федоров В. А. Городской пассажирский транспорт Санкт-Петербурга (1991-2014 гг.): политика, стратегия, экономика (1991-2014 гг.). – СПб.: Изд-во “Принт”, 2014– 232 с.

Yuqoridagi ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki 2021-yil yakuni bilan transport xizmatlari hajmi 67 mlrd so'mni tashkil etishi yoki o'tgan yilga nisbatan 14 mlrd. so'mga oshganini (ya'ni 17 foizga) ko'rsak bo'ladi. Koronavirus pandemiyasi xizmatlar sohasiga, ayniqsa, transport xizmatlari, mehmonxona xizmati, umumiy ovqatlanish, noiste'mol tovarlari bilan savdo qilish, ta'lim xizmatining barcha turlari, san'at va dam olish obyektlari xizmati sohasiga nisbatan kuchli ta'sir qildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR.

Transport xizmatlari sohasidagi mavjud rezervlarva qo'shimcha imkoniyatlardan foydalangan holda quyidagi ishlarni amalga oshirish lozim deb hisoblaymiz:

Jumladan: Birinchidan, temir yo'ltashuvlarini rivojlantirish yo'nalishida

- tranzit yuk tashish hajmini oshirish;
- eksport-import yuk tashuvlari hajmini oshirish;
- mahalliy yuk tashuvlari xajmini oshirish;
- yuqori tezlikda harakatlanuvchi elektropoyezdlarning yangi yo'nalishlarini ochish;
- temir yo'l vokzallarda qo'shimcha savdo va xizmat ko'rsatish nuqtalarini tashkil etish.

Ikkinchidan, avtomobil transportida yo'lovchi va yuk tashish xizmatlarini rivojlantirish yo'nalishida

- hududlarda jamoat transportini takomillashtirish maqsadida, yangi muntazam avtobus yo'nalishlarini tashkil etish hamda tadbirkorlar tomonidan taksi faoliyatini amalga oshirish uchun shart-sharoitlarni soddalashtirish orqali yillik yo'lovchi tashish hajmini oshirish;

- yuk avtotransport vositalari parkini yangilash, mahalliy yuk tashuvchilar uchun qulay raqobat muhitini yaratish hamda xalqaro yuk tashuvchi transport vositalari parkini yangilash;

Yuqorida ko'rsatilgan iqtisodiy faoliyatning asosiy turlari bo'yicha ko'rsatilgan xizmatlar hajmining yilma-yil o'zgarish dinamikasi shuni ko'rsatmoqdaki, transport xizmatlarining rivojlanishi ijobiy tendensiyaga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Respublikasi Prezidentining 2021-yil 11-maydagi PQ-5113 qarori. "Xizmatlar sohasini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" // Lex.uz.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 27-dekabrda 777-son qarori "Tovar-xom ashyo birjalarida fyuchers savdolarini joriy qilish hamda mahsulotlarni avtotransportda tashish xizmatlarining elektron logistika savdo portalini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida.
3. Mirotin L.B. Transportnaya logistika / Pod red. M.: MADI, 2013 4.O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi-ning—ochiq axborotlar bazasidan shakillangan ma'lumotlar.
4. EKOLEND"<https://ecln.ru/news/novosti-rynka/logistika-2020-2021-obshchie-tendentsii-situatsiya-v-mire>.
5. Medvedkin T.S. "Mirovoy rinok transportnix uslug: riski i vozmozhnosti mejdunarodnoy konkurentosposobnosti" Vipusk 19, 2017g.
6. Raximzoda B.K. Razvitiye rinka platnix transportnix uslug v usloviyax rinochnoy ekonomiki (na materialax Respubliki Tadjikistan). Dushanbe; 2017 yil
7. Polikova Ya.N. Osnovi marketinga na transporte. Marketing transportnixuslug v protsesse. Uchebnoye posobiye, 2016g.
8. Irisbekova M.N., "Transport xizmatlari bozorida raqobat ustunliklarini aniqlash uslubini takomillashtirish yo'llari". (Toshkent davlat iqtisodiyot universitetining ilmiy maqola va tezislari to'plami 2018 y, 266-270 betlar.
9. Ivanov M.B., "Ob opredelenii ob'ema rinka transportnix uslug" statya No3 2009g., Vestnik Rostovskogo gosudarstvennogo ekonomicheskogo universiteta .

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

